

Духовна спадщина Г. Сковороди

(до 300-річчя від дня народження)
віртуальна виставка

«Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестане вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним»

Григорій Сковорода

***Народився Григорій Савич Сковорода 3 грудня
1722 року в селі Чорнухи на Полтавщині в сім'ї
малоземельного козака***

Григорій Савич Сковорода - український філософ-містик, богослов, поет, педагог, можливо, і композитор літургійної музики. Мав значний вплив на сучасників і подальші покоління своїми байками, піснями, філософськими творами, а також способом життя, через що його називали «Сократом».

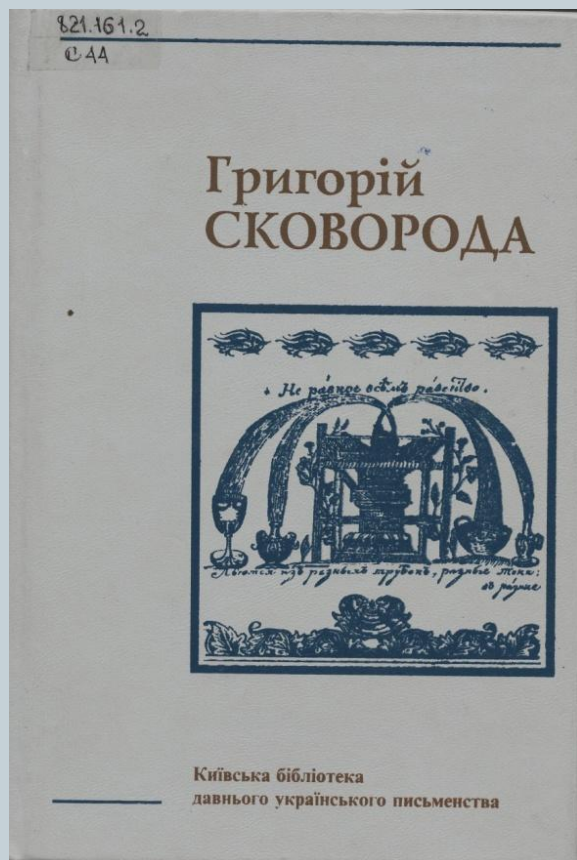
Навчався в Києво-Могилянській академії (вищої освіти не здобув). Філософські погляди Сковороди присвячені головним чином етиці. Власної філософської системи не створив. Не був лояльним до церковної та світської ієрархії, відкидав будь-який примус, не любив церковних ритуалів, віддаючи перевагу особистій духовній свободі. Головним сенсом людського існування вважав самопізнання.

«Бери вершину і матимеш середину»

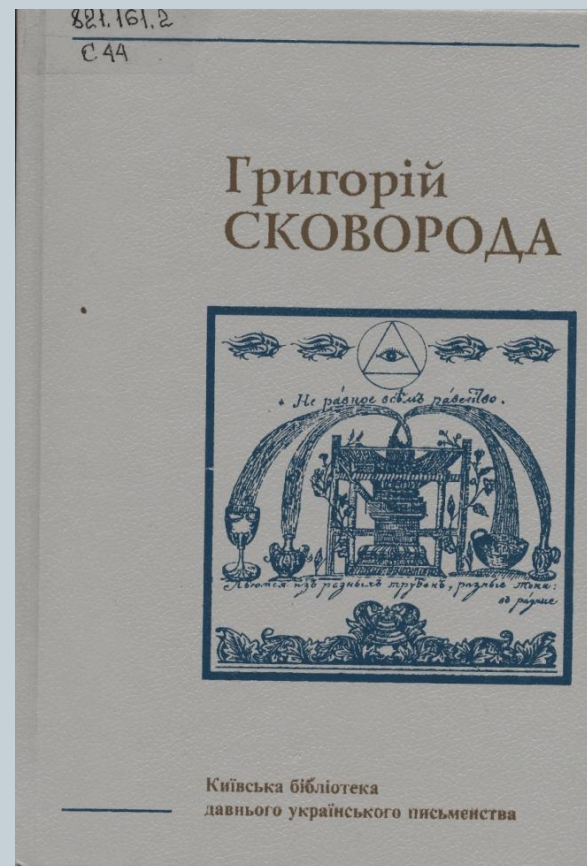

Давня українська література [Текст] : хрестоматія : рек.
МО України / упоряд., передмова та коментарі М. М.
Сулими. – 4-те вид. – Київ : Освіта, 1998. – 655, [1] с. –
Режим доступу: http://udpu.org.ua/library_files/411770.pdf.

Сковорода, Г. С.

Твори у двох томах [Текст] = Skovoroda Hryhory. Tractata. Dialogues. Parables. Translations. Letters Volume 2. T.2 : Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи / Григорій Сковорода. – 2-е вид., випр. – Київ : Обереги, 2005. – 479, [1] с. : іл., портр. – (Київська бібліотека давнього українського письменства. Студії ; Т.6). – Показчик імен та назв: с. 462–479.

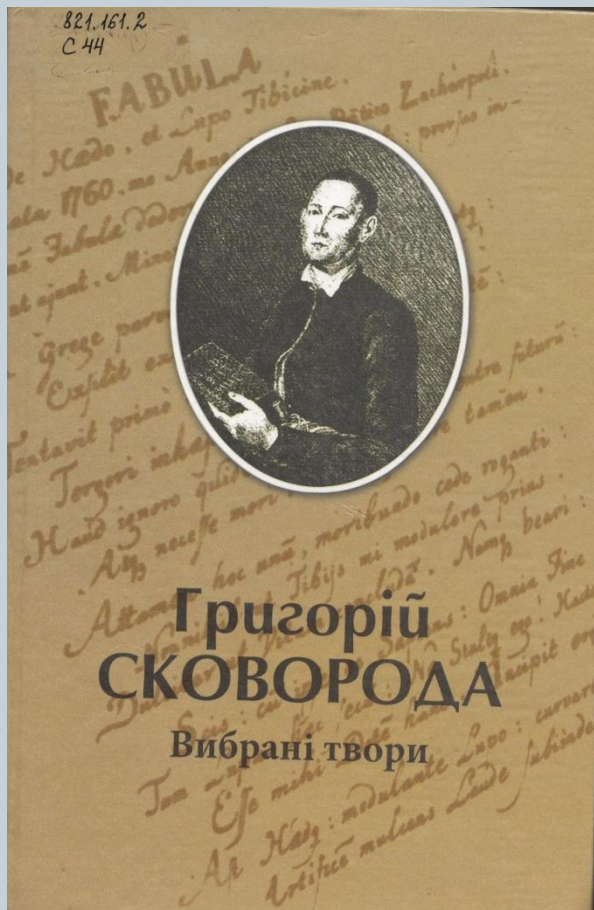
Сковорода, Г. С.

Твори у двох томах [Текст] = Skovoroda Hryhory. Works in two volumes. Volume 1 : Poetry. Fables. Tractata. Dialogues. T.1 : Поезії. Байки. Трактати. Діалоги / Григорій Сковорода. – 2-е вид., випр. – Київ : Обереги, 2005. – 527, [1] с. : іл., портр. – (Київська бібліотека давнього українського письменства. Студії ; Т.5). – Показчик імен та назв: с. 508–523.

Уставав дуже рано, їв раз на день, без м'яса і риби, був завжди веселий, сильний, рухливий, з усього задоволений, до всіх добрий, усім готовий послужити. Поважав і любив добрих людей без різниці їх стану, навідувався до хворих, розважав сумних, ділився останнім з тим, хто нічого не мав.

(“Житіє Сковороди”)

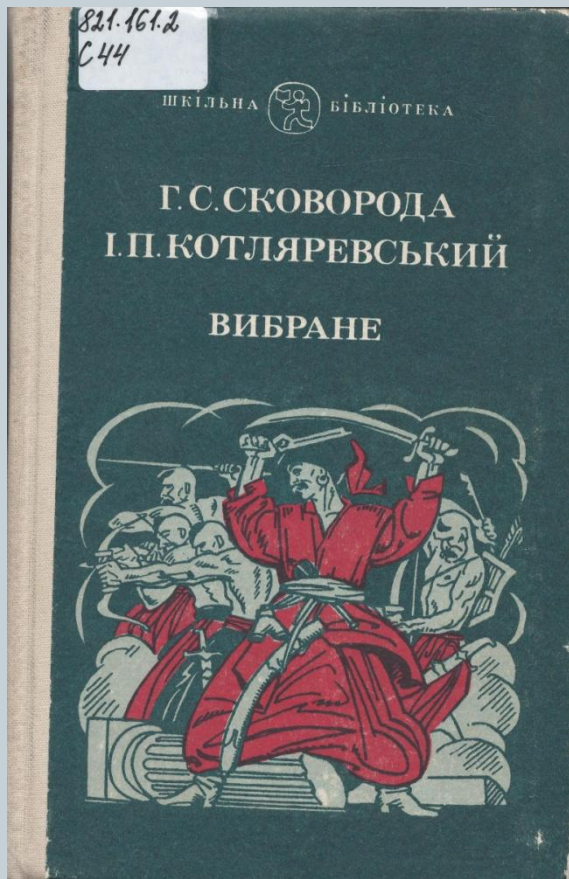

«Як ліки не завжди приємні, так і істина буває сувора»

Сковорода, Г. С.

Вибрані твори [Текст] / Григорій Сковорода ; НАН України, Ін-т літератури імені Т. Г. Шевченка, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди, Харківське історико-філологічне товариство. — Харків : Прапор, 2007. — 381, [3] с.

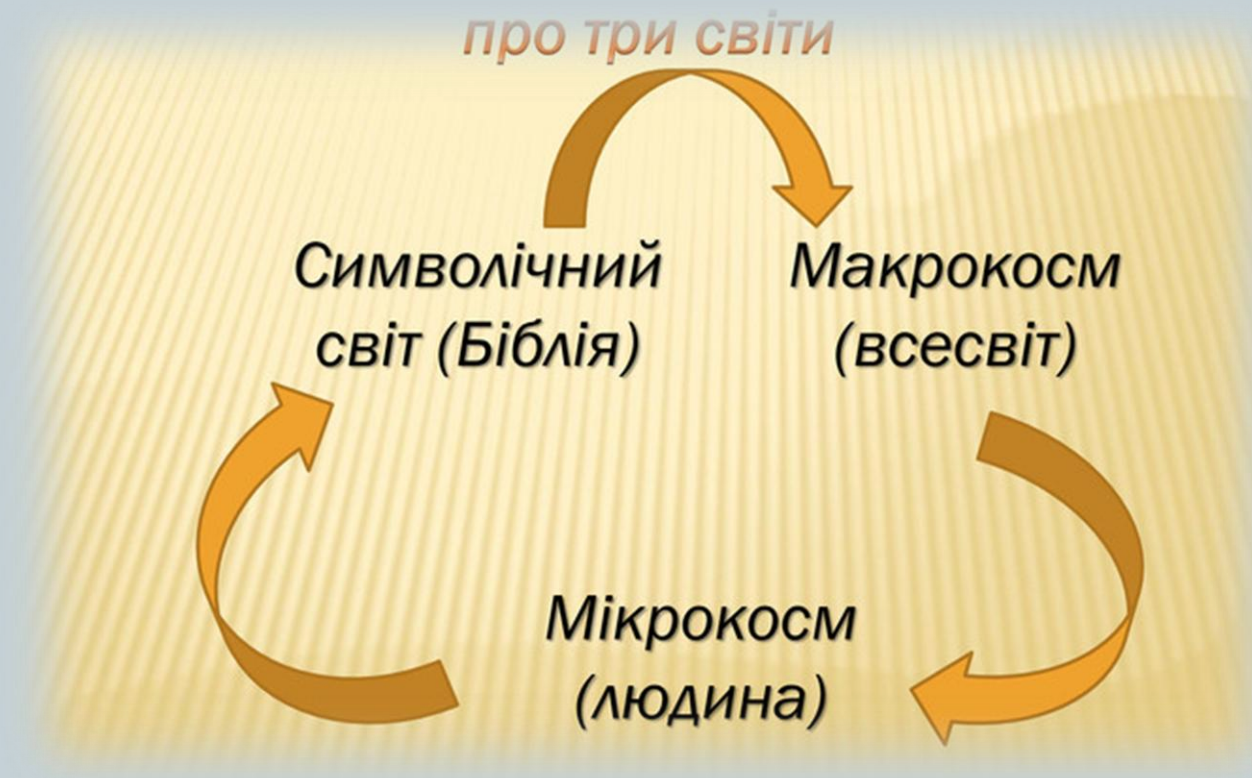

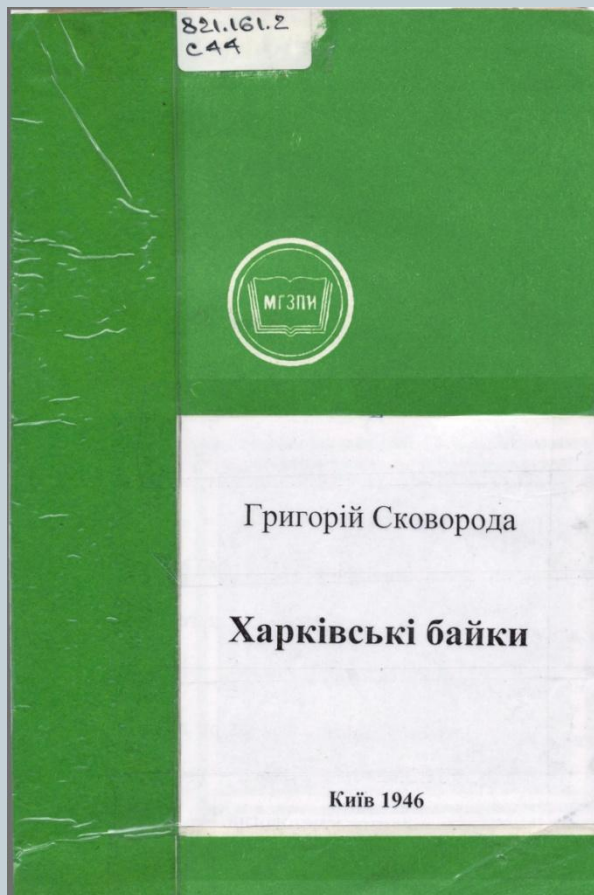
«Світло відкриває нам те, про що ми у темряві лише здогадувалися»

Сковорода, Г. С.

Вибране [Текст] / Г. С. Сковорода, І. П. Котляревський ; авт. вступ. статей : Н. О. Батюк, Є. С. Шабліовський, Б. А. Деркач. – 3-тє вид. – [Харків] : [Прапор], 1990. – 298, [6] с. – (Шкільна бібліотека).

Григорій Сковорода мав великий вплив на своїх сучасників і на
дальше українське громадянство, і то не лише своєю етичною наукою, а
головним чином своїм життям, в якому слово ніколи не розходилося з
ділом: його вчення було в повній згоді з його життям.

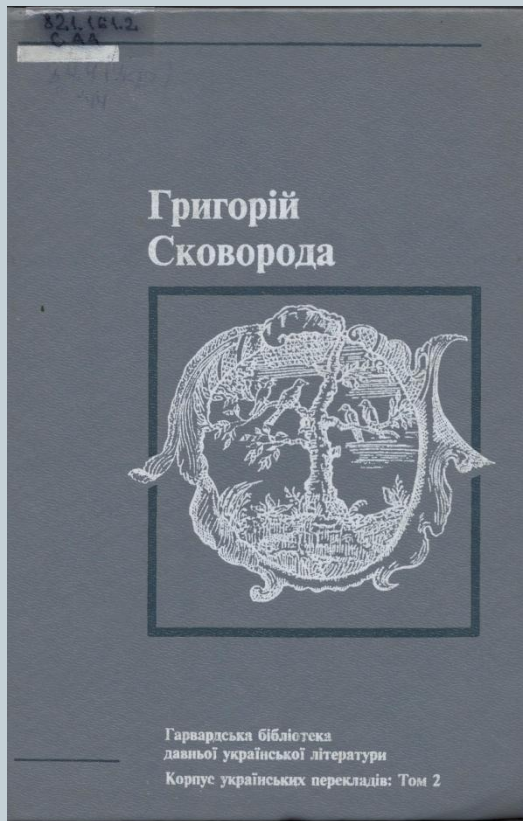

«Без ядра горіх ніщо, так само як і людина без серця»

Сковорода, Г. С.

Харківські байки [Текст] / Григорій Сковорода ; за ред. П. Тичини ; передм. С. Чавдарова ; пер. Ф. Бурлаки. – Київ : Українське державне вид-во, 1946. – 31, [1] с.

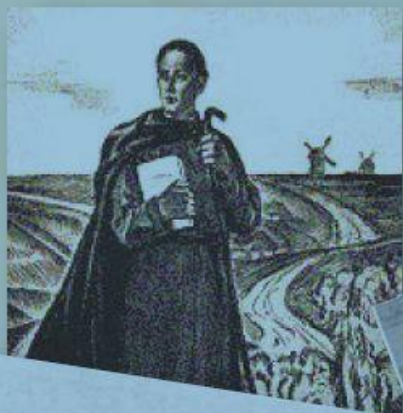
О, коли б ми в ганебних справах були такі ж соромливі і боязкі, як це часто ми буваємо боязкі і хидно соромливі у порядних вчинках!

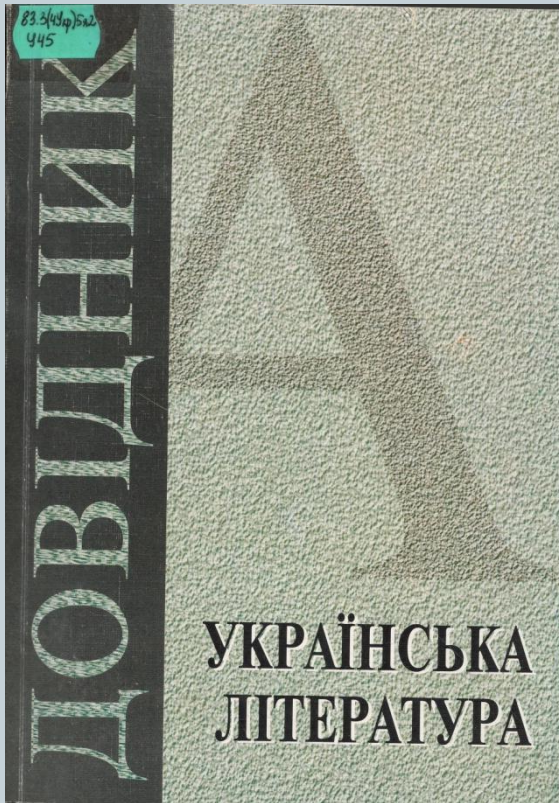
Сковорода, Г. С.

Твори у двох томах [Текст] = Skovoroda H. Work in two volumes. Т. 2 : Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи / Григорій Сковорода. – Київ : Обереги, 1994. – 479, [1] с. – (Гарвардська бібліотека давнього українського письменства. Корпус українських перекладів ; т. 1). – Показчик імен та назв: с. 462–476.

Розум завжди любить до чогось братися, і коли він не матиме доброго, тоді звертатиметься до поганого.

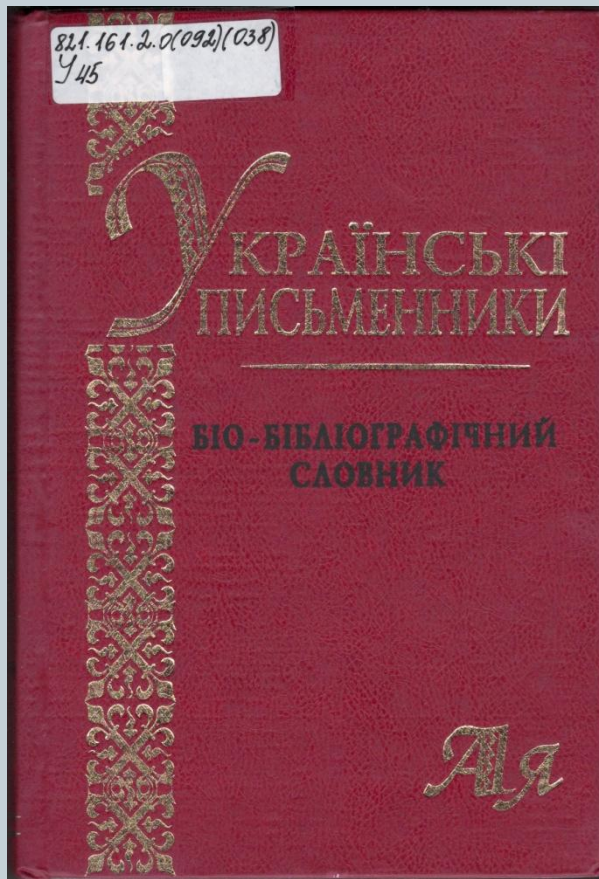
Г. С. Сковорода

«Любов виникає з любові; коли хочу,
щоб мене любили, я сам перший
люблю»

Українська література у портретах і довідках [Текст] :
давня література - література ХІХ ст. : [довідник] : рек.
МОН України / [редкол.: Денисюк С. П., Дончик В. Г.,
Кононенко П. П. [та ін.] ; рец. П. П. Хропко, М. П.
Бондар]. – Київ : Либідь, 2000. – 358, [2] с. – Режим
доступу: http://udpu.org.ua/library_files/386262.pdf. –
Бібліогр. в тексті.

«Уподобнуйся пальмі: чим міцніше її стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здійснюється вона догори»

Українські письменники [Текст] : біо-бібліогр. слов. : у 5 т. Т.1 : Давня українська література (XI-XVIII ст.) / редкол.: О. І. Білецький (голов. ред.), О. І. Бандура, П. К. Волинський [та ін.] ; уклад. 1-го тома Л. Є. Махновець ; відп. ред. 1-го тома О. І. Білецький. – Вид. перероб. – Харків : Прапор, 2005. – 974, [2] с. – Бібліогр.: с. 967–969.

Невважаючи на те, що творів Сковороди не друкувалося, вони ширилися через переписування. Сковороді не треба було шукати читачів, — вони його шукали: в нього знаходились такі гарячі прихильники, що навіть через газети сповіщали, закликаючи до себе охочих читати твори українського філософа...

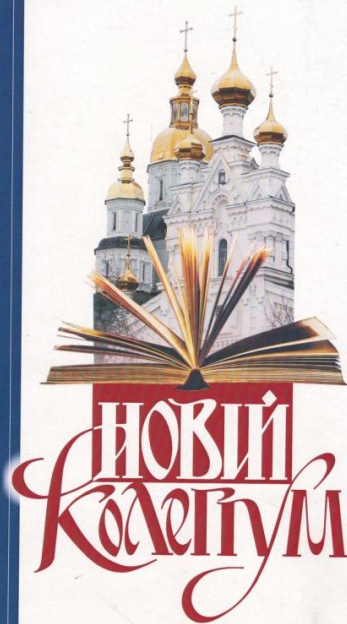

4/19

ОСВІТА
ТА СУСПІЛЬСТВООРГАНІЗАЦІЯ
ТА УПРАВЛІННЯМЕТОДОЛОГІЯ
ОСВІТИМІЖНАРОДНЕ
СПІВРІБНИЦТВО

ЛІТОПИС

ISSN 1562-529X

4
2019

4/19

Радіонова, Н. Філософсько-освітні інтенції в творчості Григорія Сковороди [Текст] / Наталія Радіонова // Новий колегіум. – 2019. – № 4. – С. 35–38.

УДК 130.2 : 37.013.73

Філософсько-освітні інтенції в творчості Григорія Сковороди

Наталія Радіонова,

доктор філософських наук, професор,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

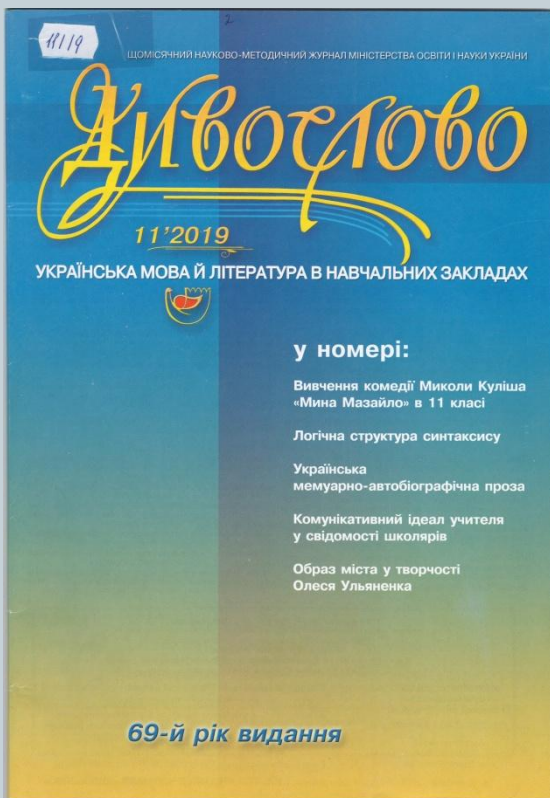
*Усе проминає,
але наприкінці всього
залишається любов,
усе проминає
за винятком Бога і Любові...*
Григорій Сковорода [7, с. 1236].

Філософський заповіт Григорія Сковороди нащадкам надзвичайно актуально звучить у сучасних соціокультурних контекстах, коли, намагаючись жити тут і зараз, сучасна людина все частіше втрачає себе. Майже кожен твір Григорія Сковороди — це глибоко філософські роздуми над темою вічності й мінливості, любові, добра і краси. В своїх творах Г. Сковорода постає і як яскравий критик тогочасної освітньої, культурної та соціальної реальності, і як Учитель та вічний учень, і як Духовний провідник та Ментор. Завдяки цій образній багатоплашовості Г. Сковорода створює унікальну філософію навчання та виховання, в основі якої його власна педагогічно-філософська автобіографія. Для вітчизняних дослідників філософії освіти філософський доробок Г. Сковороди є невикористаним потенціалом у розробці сучасних освітніх стратегій. Сьогодні, як ніколи, посилюється значущість дослідження філософсько-освітніх аспектів творчості Г. Сковороди.

Безумовно, постать Г. Сковороди та його інтелектуальна спадщина не були

обділені увагою як дослідників, так і шанувальників його творчості. Сковородинівські студії налічують тисячі наукових праць, есе та літературних оповідань. До вивчення його життєтворчості звертаються не лише історики, філософи та літератори, але й педагоги, митці та гуманітарії різних напрямків. Серед найбільш відомих дослідників творчості Г. Сковороди М.І. Ковалінський, Д.І. Багалій, В.Ф. Ерн, М.В. Попович, Л.В. Ушкалов тощо. Реценція сковородинівської традиції відчувається у творах, П.С. Авсєнєва, О.М. Новицького, С.С. Гогоцького, П.І. Лінницького, П.Д. Юркевича тощо. Якщо у цих філософів ми бачимо опосередкований зв'язок з традицією Г.С. Сковороди, то у творах В.М. Карпова знаходимо не тільки безпосереднє посилання та захоплення філософським вченням Г. Сковороди, але й створення ним власної філософської системи на зразок філософського вчення Сковороди про три світи і дві природи [1]. У окрему увагу заслуговує дослідження феномену Сковороди випускником Харківського університету доктором філософії О. Хашдеу. Своєрідність стилю, експлі-

Савенко, О. Великодні вірші Григорія Сковороди [Текст] / Оксана Савенко // Дивослово. – 2019. – № 11. – С. 56–58.

11'2019

Диво

УДК 821.161.2.09

ВЕЛИКОДНІ ВІРШІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Оксана САВЕНКО,

доцент Житомирського університету ім. Івана Франка

У статті на прикладі деяких віршів зі збірки «Сад божественних пісень» розкрито художнє осмислення Григорієм Сковородою однієї з головних подій в історії християнства – Воскресіння Христового. Автор показує, що поет вдається до біблійних цитат, алузій, ремінісценцій, трансформуючи великодній сюжет у новаторські образи та мотиви, притаманні його творчій манері.

Ключові слова: Воскресіння Христове, художньо-літературна трансформація, цитата, аллюзія, ремінісценція, алегорія, символ.

EASTER POEMS BY HRYHORIY SKOVORODA

Oksana SAVENKO,

associate professor, Zhytomyr Ivan Franko State University

The present paper studies Hryhoriy Skovoroda's poetic interpretation of Resurrection as one of the major events in the history of Christianity on the material of some of the poems from his collection *The Garden of Divine Songs*. Through Biblical quotes, allusions, reminiscences, the poet transforms the Easter plot into innovative imagery and motives, characteristic to his creative manner.

Key words: Resurrection, artistic and literary transformation, quote, allusion, reminiscence, allegory, symbol.

Донедавна шкільна програма з української літератури представляла поезію Григорія Сковороди (1722–1794) неодмінно віршем соціального змісту «Всякому городу прав і прав», та кількома пейзажними замальовками. Внаслідок цього у школярів складалося неповне враження про самобутність не тільки тематики, а й художньої виразності поетичних творів цього митця. З ідеологічних міркувань замовчувалося, з яких «зерен» постав «Сад божественних пісень», у дусі атеїстичного світогляду підносилися думка про негативне ставлення Сковороди до Біблії. Дослідники творчої спадщини філософа і поета останнім часом неспростовно довели специфіку його «барокового богомислення» [4], та й сам Сковорода у повній назві віршової збірки, створеної протягом 1757–1785 років, однозначно вказував на джерело своїх віршів: «Сад божественных пісней, прозвісший из зерн Священнаго Писания». Крім «пісень» світського характеру, яких тут не так і багато, у ній вміщено вірші до Різдва та Великодня, що було традиційним для української поезії XVII–XVIII ст. Особливе місце у збірці займає великодня тема.

Григорій Сковорода

Зокрема Воскресінню Христовому присвячена «Пісня 7-а», на що вказує й епіграф – цитата з Матвія: «Единонадесять ученицы идоша в Галилею на гору, тамо же повелъ им Исус». Сталося це вже тоді, коли Исус воскрес і почав являтися своїм учням, повчаючи і наставляючи

їх. Автор вірша уявляє себе серед тих учнів, відчуває в собі любов Христа, наче «дивиний пламень», і ладний усе перебороти заради цього відчуття:

Пусть весь мир обжэжит!
Я буду в тебѣ жить, о Исусе! [1, с. 38]

Ця готовність віддатися животворній уселюдській любові, яка струменить від Христа, породжує екзальтацію, виражену у схвильованих словах: «Веди мене с тобою в горний путь на крестъ». У розумінні Сковороди «горний путь» – дорога до себе, яку слід здолати у труднощах і стражданнях, але вона є сенсом людського життя. У «Пісні 2-й» поет, протиставляючи гори «земним містам» (це профанний, марний простір), малює ідилічну картину кішцевої мети «горнього путі»: на горах «правда живет святая», там «покой, тишина од вѣчных царствуетъ лѣтъ». Смієл «горнього путі» – «даби ти вистрѣ возлетѣл», тобто рух угору, який мислиться поетом хоч і важким, проте єдиним, аби залишити «земни печали и суетность мірскихъ дѣлъ», – так розгортається алегорія «горнього путі» [1, с. 35]. «Рад я жить над горою, – заявляє поет, відкидаючи земну марноту, – брошу долню персть».

Парадоксально звучать рядки: «Смерть Твоя – мнѣ живот, / Желчь Твоя – сластей род, о Исусе!». Але в цьому парадоксі, побудованому на антитезі, є свій животворний зміст: смертна жертва Христа

Грицай, Л. Григорій Сковорода - сучасний автостопер [Текст] / Любов Грицай, Яна Грицай // Українська мова і література в школах України. – 2018. – № 9. – С. 24–28.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – СУЧАСНИЙ АВТОСТОПЕР

Любов ГРИЦАЙ, учитель української мови і літератури Великописарівської спеціалізованої школи I – III ступенів Сумської області; **Яна ГРИЦАЙ**, студентка II курсу українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

*Шукаємо щасття по краях, століттях,
а воно скрізь і завжди з нами...
Це – сонячне сяйво;
прочини тільки двері у свою душу.*
Григорій Сковорода

«Сьогодні число присвячених Сковороді праць у всьому світі уже давно перевалило за п'ять тисяч. І в тих працях – сила-силенна різних спостережень, присудів, тлумачень... Григорій Сковорода бентежить уми своєю глибиною та незабаганеністю. Він зрієє світу в розквіті сил заради того, щоб жити...» – писав Леонід Ушкалов у

статті «Неспійманий світлом. Сковорода ловив кайф від мандрів» [2].

«Сковорода став легендою ще за життя, про яке насправді мало відомо, хоча науковці (Д. Чижевський, О. Пахльовська та ін.) спростували міф про нього – простака з флейтою, вони зробили акцент на європейськості його мислення. Дмитро Чижевський вважав, що саме із Сковороди починається історія української філософії, бо вся попередня українська мисленнева традиція – більше історія навчання філософії, ніж історія філософії», – пише Зоя Шевченко у статті «Григорій Сковорода – останній представник українського літературного бароко» [3].

Персонаж повісті Оксани Забужко «Інпланетянка» буде пильно вдивлятися в образ Сковороди, намагаючись збагнути сенс тієї повноти буття, яку вона називає «третім рівнем свободи» [4].

Ким же він був, міркує вона: «посполитим улюбленцем, дотепником із сопілкою», чи «похмурим самітником, нічим не збагнаним «чоловіком Божим», з людської ласки годованим?... Справді, ким він був?»

Люби спитати про це в самого Сковороди, то важко сказати, що він відповів би. Людське життя філософ уявляв по-різному. Він міг казати, що життя – це боротьба, грандіозна вселенська вистава.

Та найімовірніше, Сковорода сказав би, що був на цьому світі безтурботним пільгримом, чий ноги ходили по землі, а серце віталося спокоєм десь далеко-далеко на небесах.

А був він ще, сучасною мовою говорячи, автостопером. Тобто мандрував і отримував від цього печаль укупи з радстю. А почалося це з весни 1769 р. після того, як його звільнив з роботи єпископ Самуїл Миславський. Зовсім юного Г. Сковороду вабили мандри з пригодами, містичні вчення, таємні знання. Подорожуючи Австрією та Італією, він потрапив у вир карколомних подій, що змінили політичну карту Європи напередодні смиричної війни. Тоді він ще не був письменником, ніхто не знав його як філософа.

Хто такі автостопери? Це романтики, від переміщаються без копійки в кишені на попутках. Для когось це авантюрна пригода, нові емоції, несподівані знайомства, а для когось стиль життя, філософія. Що ними рухає? Жага пригод, що часом межують з небезпекю, бажання випробувати щось нове, вирвавшись із сірих буднів, а когось приваблює можливість побачити світ. Автостопер – це щось на зразок ходячого Інституту народної історії та соціології, адже він спілкується з водіями та зустрічними людьми з абсолютно різних прощарків населення, не уникаючи гострих тем та помічаючи усе, чим люди живуть.

Народившись у 1722 р., коли Україна розпрощалася із залишками автономії, з надійми на власну державність, козацький син із села Чорнухи на Полтавщині на генному рівні успадкував психологію вільної людини [1]. Виняткові здібності привели його до однієї з найкращих вищих шкіл того часу – знаменитої Києво-Могилянської Академії, а прекрасний голос – до царської капели в столиці Російської імперії. На юнака чекали гроші, кар'єра, слава – не спокусився. Міг би стати видатним композитором, неперевершеним ученим – обрав інший шлях. Шукав істину, їдучи Європою від одного університету до іншого – не знайшов. І тоді із шпиком та саквами, де лежала лише Біблія та сопілка, Сковорода пішов мандрувати рідною землею...

Мандрівка перша. Чорнухи: коліaska українського генія. Перша наша мандрівка – на Полтавщину. Саме тут, 3 грудня 1722 р. в

Пам'ятники Григорію Сковороді

